

საბანკო სექტორის რეგულირების მნიშვნელობა ფინანსური გლობალიზაციის პირობებში

The importance of regulation of banking sector in the context of financial globalization

ნიკოლოზ დარჩიაშვილი – დოქტორანტი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ნინო სამჭკუაშვილი – ეკონომიკის დოქტორი,
საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი
Nikoloz Darchiashvili, PhD student
Georgian Technical University
Nino Samchkuashvili, Doctor of Economics
Georgian National University

რეზიუმე: ფინანსური გლობალიზაცია, ეს არის მრავალმხრივი პროცესი, რომელსაც მოაქვს პოზიტიური შედეგები მსოფლიო ეკონომიკისათვის. ფინანსურ გლობალიზაციას თან სდევს საბანკო საქმიანობის დერეგულირება და ფინანსური ბაზრების ლიბერალიზაცია. ამასთან იმოლება ინსტიტუციონალური საზღვრები სხვადასხვა სახის საბანკო და საფინანსო საქმიანობას შორის, როგორებიცაა: კომერციული, საინვესტიციო, სადაზღვევო და ა.შ. შედეგად მნიშვნელოვნად იცვლება ფინანსურ ბაზრებზე კონკურენციის ხასიათი და ფორმები. ბანკები იძულებულნი არიან კონკურენცია გაუწიონ არა მხოლოდ ერთმანეთს, არამედ სხვა ფინანსურ ინსტიტუტებსაც - სადაზღვევო და საინვესტიციო ფონდებს, საფინანსო კომპანიებს და ა.შ. ხოლო ლიბერალიზაციის პირობებში - როგორც რეზიდენტებს, ასევე არარეზიდენტებს.

Abstract: Financial globalization, this is a multilateral process that brings positive results to the world economy. Financial globalization is accompanied by deregulation of banking activities and liberalization of financial markets. In addition, institutional boundaries between different banking and financial activities, such as commercial, investment, insurance, etc. As a result, the character and forms of competition in financial markets are significantly changed. Banks are compelled to compete not only with each other, but also to other financial institutions - insurance and investment funds, financial companies and so on and in liberalization - as residents and non-residents.

საკვანძო სიტყვები: საბანკო სექტორი, რეგულირება, ფინანსური გლობალიზაცია.

Key Words: banking sector, regulation, financial globalization

შესავალი: ფინანსური გლობალიზაციის იდეა მდგომარეობს კრიზისების თავიდან აცილებასა და საერთაშორისო ფინანსური ბაზრის ფუნქციონირების მხარდაჭერაში. აღნიშნული მოვლენის დამახასიათებელი ნიშანია ფინანსური ინფორმაციის როლის გაზრდა, ასევე მისი ხელმისაწვდომობა ბაზრის მონაწილეებისათვის. სწორედ ეს გარემოება იძლევა ფინანსური რესურსების მასშტაბის გაფართოების, მათი გამოყენების გაზრდის, ფულადი სახსრების კონცენტრაციისა და გარე ფინანსურ რესურსებთან ხელმისაწვდომობის გაზრდის საშუალებას. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, კომპიუტერული ტექნოლოგიები, ინტერნეტი - ყოველივე ეს იძლევა ინფორმაციის მყისიერად გადაცემის საშუალებას, ხოლო ანალიზის მათემატიკური მეთოდების განვითარება დაეხმარა სხვადასხვა ქვეყნის მეცნიერებს შექმნან ახალი მოდელები და ახალი ფინანსური ინსტრუმენტები.

ფინანსური გლობალიზაცია, ეს არის მრავალმხრივი პროცესი, რომელსაც მოაქვს პოზიტიური შედეგები მსოფლიო ეკონომიკისათვის. რომელთაგან უმნიშვნელოვანესია მსოფლიო წარმოების, ვაჭრობის და საერთაშორისო ეკონომიკური საქმიანობის სხვა სფეროების ფინანსირების ეფექტიანი პოტენციალის შექმნა. საერთაშორისო ფინანსური ბაზრები ამ პირობებში იყენებენ ამ მექანიზმს მსხვილი მასშტაბით და ახდენენ მის ოპტიმიზირებას უახლესი ტექნოლოგიების გამოყენების ხარჯზე. მსოფლიო ეკონომიკურ-ფინანსური ერთობის, იმის გამო, რომ ფინანსური ინფორმაცია გადაიცემა პრაქტიკულად სინათლის სიჩქარით, ფინანსური ცენტრები და საერთაშორისო ბაზრები დაკავშირებულნი არიან ყველაზე თანამედროვე საკომუნიკაციო საშუალებებით, მოქმედებენ დღელამის განმავლობაში და არიან ურთიერთდაკავშირებულნი.

ძირითადი ტექსტი: ფინანსური გლობალიზაცია თანამედროვე მსოფლიოში შლის ეროვნულ საზღვრებს და ამავე დროს არღვევს საუკუნეების მანძილზე არსებულ ჩარჩოებს, რომელშიც განვითარდა ნაციონალური ეკონომიკა. ახლა მრავალი

სახელმწიფოს ბანკებს აქვთ თავიანთი ფილიალები მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. ფინანსური ინსტიტუტები იძულებულნი არიან ჩაებან კონკრეტულ ბრძოლაში, არა მხოლოდ ნაციონალურ ბანკებთან, არამედ უფრო ძლიერ უცხოურ ფინანსურ ინსტიტუტებთან, როგორც გარე, ასევე შიდა ბაზარზე. თანამედროვე დროში, ფინანსური ბაზრების გახსნილობის ხარისხი სულ უფრო იზრდება და განვითარებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისთვის, მცირედით განსხვავდება ინდუსტრიულად განვითარებული ქვეყნებისაგან. ფინანსური გლობალიზაციის პირობებში, საბანკო სექტორი არ არის დამოუკიდებელი, იგი ექცევა კაპიტალის მსოფლიო ბაზრის და მასზე არსებული დეფორმაციის და ასიმეტრიის გავლენის ქვეშ. მსოფლიო ფინანსურ-ეკონომიკურმა კრიზისმა ეს დამაჯერებლად აჩვენა. თანამედროვე ფინანსურ ბაზრებზე ფინანსური ოპერაციების მოცულობა გვადლევს შესაძლებლობას ვივარაუდოთ, რომ ტრანზაქციების მომსახურების მიმართულებით ფინანსური სექტორი არ არის მეორეხარისხოვანი, იგი გახდა ერთ-ერთი მთავარი ინფლაციური პროცესების შეკავების საკითხში. ფინანსური ბაზრებისთვის დამახასიათებელია ინფორმაციული ასიმეტრია, ხოლო საბაზრო ეკონომიკის ეფექტური ფუნქციონირებისთვის საჭიროა სანდო ინფორმაცია. საბაზრო დისციპლინის გაძლიერებისთვის, ფინანსურ ბაზრებზე ეფექტური ფასების დასადგენად მნიშვნელოვანია ინფორმაციის სიზუსტე და გამჭვირვალობა.

მსოფლიო ფინანსურმა კრიზისმა, ასევე გააჩინა კითხვები საბანკო სექტორში კონცენტრაციის ხარისხთან დაკავშირებით. გადაჭარბებული კონცენტრაციის ფინანსური კაპიტალი შეინიშნება ბევრ ქვეყანაში. შედეგად გამოჩნდა ახალი ძალიან ძლიერი ფინანსური ინსტიტუტები – „თოო ბიგ ტო ფაილ“ (გაკოტრებისთვის ზედმეტად ძლიერი). როგორც ავღნიშნეთ გადაჭარბებული კონცენტრაციის ფინანსური კაპიტალი შეინიშნება ბევრ ქვეყანაში, მაგალითად: აშშ-ში მთლიანი აქტივების 57% მოდის 25 უდიდესი ფინანსური ინსტიტუტის წილზე, ეს ძალიან დიდი მაჩვენებელია, მიუხედავად იმისა, რომ მთავრობა ფინანსურ სექტორში ატარებს თანდათანობითი დეკონცენტრაციის პოლიტიკას. მთლიანი

აქტივების 5 უდიდესი ბანკის წილი აშშ-ში არის 23% , იაპონიაში- 24%, გერმანიაში- 38%, ხოლო რუსეთის ფედერაციაში - 48 %.

გადაჭარბებული კონცენტრაციის საბანკო კაპიტალმა შესაძლოა იქამდე მიგვიყვანოს, რომ ძლიერი ბანკის გაკოტრება გახდეს პოლიტიკური მოვლენა და საფრთხე შეუქმნას ნაციონალურ უსაფრთხოებას, რადგან შესაძლოა საარსებო საშუალების გარეშე დარჩეს მოსახლეობა, ბაზრის ძლიერი წარმომადგენლები და ასევე ფინანსურად დაზარალებულნი უცხო ქვეყნის იურიდიული პირებიც. საფრთხეების თავიდან ასაცილებლად მთავრობა იძულებული იქნება გამოიყენოს საბიუჯეტო რესურსი, ეს კი ფაქტობრივად არის გადასახადების გადამხდელების ფული. საკრედიტო ორგანიზაციები და მათი ტოპ მენეჯმენტი, დაინტერესებულნი არიან დიდი პრემიების მიღებით, ქმნიან სხვადასხვა სახის ბალანსგარეშე სტრუქტურებს, რომლებიც საშუალებას იძლევა ოფიციალური ფინანსური ანგარიშგების გვერდის ავლით განახორციელონ სარისკო ოპერაციები.

უკანასკნელ წლებში მსოფლიო საფინანსო სისტემაში სწრაფი ტემპებით ვითარდება ჩრდილოვანი სექტორი, განსაკუთრებით კი საბანკო სისტემაში. ამ უკანასკნელმა მიიღო ჩრდილოვანი ბანკინგის სახელწოდება. ჩრდილოვანი საბანკო სისტემა წარმოადგენს ნებისმიერი საბანკო ფუნქციების განხორციელებას არარეგულირებადი ან სუსტად რეგულირებადი ინსტიტუტების მიერ. ჩრდილოვანი ბანკინგში ჩართული სუბიექტები არ არიან კრიმინალები, და არც მათი წარმომადგენლები არიან დამნაშავენი. ისინი წარმოადგენენ ინსტიტუტებს, რომლებიც იმყოფებიან ეროვნული საბანკო სისტემების რეგულირების მიღმა.

აქედან გამომდინარე, თანამედროვე საბანკო სექტორს ესაჭიროება კონტროლი, ასევე უნდა გატარდეს ანტიმონოპოლიური ღონისძიებები. მოცემული პრობლემა იმით რთულდება, რომ ფინანსურად ძლიერი საკრედიტო ორგანიზაცია, როგორც წესი ფლობს საინვესტიციო პროექტების განხორციელებისთვის საჭირო რესურსებს და ფინანსურ ბაზრებზე ატარებს ფართომასშტაბიან ოპერაციებს თავისი კლიენტების ინტერესებიდან გამომდინარე. საჭიროა ისეთი მექანიზმის შექმნა, რომელიც გააერთიანებს ფინანსური ბაზრის მონაწილეთა და საზოგადოებრივ ინტერესებს.

ამიტომ გაკოტრებისთვის ზედმეტად ძლიერი ფინანსური ორგანიზაციებისთვის ეროვნული კონტროლის პოლიტიკა უნდა იყოს დაბალანსებული და მომთხოვნიც:

1. ძლიერი ფინანსური ორგანიზაციების კლასიფიკაციისთვის უნდა განისაზღვროს კრიტერიუმები.
2. განისაზღვროს ინფორმაციის გამჭვირვალობის სტანდარტები.
3. ასეთი ორგანიზაციების საქმიანობის განხორციელებისას დაწესდეს პრინციპები სოციალური პასუხისმგებლობის ქცევაზე.

რაც უფრო მკაცრი ხდება საბანკო სექტორში ინფორმაციის გამჭვირვალობისა და ინტერესთა კონფლიქტის მიზეზების აღმოფხვრის მოთხოვნები, მით უფრო მეტი ფული გადაედინება საბანკო სექტორში. ამიტომაც საფინანსო სექტორის მარეგულირებლებისათვის მეტად მნიშვნელოვანია იპოვონ ოქროს შუალედი, ანუ, ერთის მხრივ, რეგულირების პროცესი არ მიიყვანონ აბსურდამდე, ხოლო, მეორეს მხრივ, აკონტროლონ სისტემური რისკები, ამასთანავე მკაცრი რეგულირების ხარჯები საკმაოდ მაღალია, ამიტომ აუცილებელია მათი ოპტიმიზაცია. აუცილებელია ფუნდამენტურად განსხვავებული რეგულირების სისტემების შემუშავება, რომელებიც ხელს უწყობს ინოვაციურ განვითარებას და ასევე დააბრკოლებს სოციალურად საეჭვო ინოვაციებს. ბანკის ძირითადი პერსონალის წახალისების სისტემა უნდა უკავშირდებოდეს სოციალური პრობლემების მოგვარებას, სოციალური პასუხისმგებლობის მიღწევებს ბიზნესის სფეროში.

ფინანსური კრიზისის კიდევ ერთ პრობლემად გვევლინება სხვადასხვა სახის სარეიტინგო სააგენტოების საქმიანობა. რამდენად საიმედოა დღევანდელი რეიტინგული შეფასებები და შეიძლება თუ არა მათ საფუძველზე მივიღოთ ინვესტირების გადაწყვეტილება, როდესაც ხშირ შემთხვევაში მათ აფინანსებენ ისინი, ვის რეიტინგებსაც სარეიტინგო სააგენტოები ადგენენ და აქვეყნებენ?

გლობალურ ეკონომიკაში შეიძლება გაჩნდეს ახალი და უცნობი რისკები. როგორც კრიზისმა არაერთხელ აჩვენა, რისკები შეიძლება ძალიან სწრაფად გავრცელდეს, ზოგჯერ მოულოდნელი გზებით. დღევანდელ ურთიერთდაკავშირებულ მსოფლიოში კრიზისი არ აღიარებს საზღვრებს. გლობალურ სამყაროში რისკებზე წარმოდგენა სწრაფად იცვლება ურთიერთსაპირისპიროზე.

საერთაშორისო ფინანსური სისტემის სტაბილურობის უზრუნველყოფის მეთოდები ჯერ კიდევ ჩამორჩება ინტეგრაციის სწრაფ ტემპს. თანამედროვე ფინანსები ატარებენ გლობალურ ხასიათს, მაგრამ სისტემის სტაბილურობის უზრუნველყოფის მეთოდები რჩება ძირითადად ეროვნული, რაც ნიშნავს, რომ შესაძლებელია შესაბამისი ორგანოების პოტენციური შოკების წინააღმდეგ ბრძოლაში ადვილად შესუსტდეს და დარჩეს სტაბილიზაციის პოლიტიკის ინსტრუმენტების გარეშე.

დასკვნა: ფინანსური კრიზისის განვითარებამ და გლობალიზაციის პროცესებმა მიგვიყვანა იმ დასკვნამდე, რომ აუცილებელია ეკონომიკის ფინანსურ სექტორში რეგულირების და ზედამხედველობის რადიკალურად განსხვავებული მექანიზმების შემოღება. ახალი რეგულაციები უნდა ითვალისწინებდეს სხვადასხვა ფინანსური ბაზრების სეგმენტების სპეციფიკას და მათ ურთიერთდამოკიდებულებას, უნდა იყოს ყოვლისმომცველი, უნდა მოიცვას ყველა ფინანსური ინსტიტუტი და ინსტრუმენტი, ასევე მაქსიმალურად თავიდან აიცილოს მარეგულირებელ-საარბიტრაჟო გარიგებები. ამისათვის მარეგულირებელი ორგანოების და ფინანსური ინსტიტუტების საქმიანობა უნდა იყოს აბსოლუტურად გამჭვირვალე. ფინანსური რეგულირების რეფორმების განვითარების და განხორციელების მონიტორინგში ჩართულია საერთაშორისო ორგანიზაციებიც, მაგალითად, როგორიცაა საერთაშორისო სავალუტო ფონდი. უფრო ინტეგრირებულმა და ურთიერთდაკავშირებულმა გლობალურმა ეკონომიკამ შესაძლოა გამოიღოს კარგი შედეგი.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ბარბაქაძე ხ. საბანკო საქმიანობის აქტუალური საკითხები საქართველოში. თბ. 2008.
2. კაკულია რ. ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების თეორიული ასპექტები. “ეკონომიკური პროფილი”, N 3, თბ. 2007.
3. კიკორია მ. რა ახალი რეგულაციები ამოქმედდა ფინანსურ სექტორში მომხმარებლების დასაცავად. იმედი NEWS. თბ. 29.01.2018.
4. მუშკუდიანი ზ. საბანკო სექტორის მდგრადობის როლი ქვეყნის ფინანსური სტაბილურობის უზრუნველყოფაში. დისერტაცია.

5. საქართველოს ბანკი. SOLO - საქართველოს ბანკის შესახებ. <http://solo.ge/ge/about-solo/about-bank-of-georgia/references>
6. საქართველოს ეროვნული ბანკი. საქართველოში ლიცენზირებული საბანკო დაწესებულებები. <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=403>
7. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოში 2017. თბ.
8. Золотое А.В. Развитие финансовых рынков в условиях глобализации. Вестник Московского университета имени С.Ю. Витте. Серия 1: Экономика и управление. 2013. № 2.
9. Международный валютный фонд. Годовой отчет МВФ 2017. Содействие всеобъемлющему росту.